

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук професора **ГУДАР'ЯНА Олександра Олександровича** на дисертаційне дослідження **СКРИПИ Ольги Любомирівни** на тему **«Морфофункціональне обґрунтування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба при переломах нижньої щелепи»**, подану до захисту до спеціалізованої вченої ради **ДФ 76.600.043** створеної згідно наказу ректора закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету №64/Д від 09.08.2022 р. на підставі рішення Вченої ради БДМУ №11 від 22.06.2022 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття наукового ступеня **доктора філософії** галузі знань **22 «Охорона здоров'я»** за спеціальністю **221 «Стоматологія»**

Актуальність обраної теми дисертації. Зростання травматизму у працездатного населення, особливо у теперішній час, одна з основних медико-соціальних проблем. Переломи кісток обличчя характеризуються значною частотою. Провідне місце займають переломи нижньої щелепи та становлять 45-95%. Питання оптимізації лікування та медичної реабілітації пацієнтів з переломами нижньої щелепи є соціально-економічно значущими.

Основна увага у вітчизняній та закордонній науковій літературі спрямована на дослідження внутрішніх порушень у СНЩС, спричинених переломами виросткового відростка. Відсутність цілеспрямованого раннього комплексного лікування м'язово-суглобових порушень при переломах нижньої щелепи різної локалізації призводило до неправильної діагностики та їх недооцінки всіма стоматологічними фахівцями (хірургами, терапевтами, ортопедами, ортодонтами тощо).

Численні публікації, що стосуються дисфункції СНЩС, присвячені етіології, патогенезу, морфології, клініці, діагностиці та лікуванню цього багатофакторного захворювання. У поодиноких роботах висвітлювались віддалені наслідки переломів нижньої щелепи, як можлива причина м'язово-суглобової дисфункції СНЩС.

Показники захворюваності на дисфункцію СНЩС залишаються високими та (за даними різних авторів) варіюють від 27,5 до 89%. Разом з тим,

дисфункція СНЩС розглядається лише як різновид міофасціального больового синдрому, і в окрему нозологічну форму не виділена. Виникає доречне питання про адекватне лікування не тільки переломів нижньої щелепи, а й м'язово-суглобової дисфункції СНЩС на всіх етапах медичної реабілітації.

Отже, нині є актуальною проблема всебічного дослідження патогенетичних механізмів розвитку м'язово-суглобової дисфункції СНЩС, підвищення якості її ранньої діагностики, а також здійснення диференційованої цілеспрямованої корекції виявлених порушень і запобігання можливим ускладненням у пацієнтів із м'язово-суглобовою дисфункцією СНЩС при переломах нижньої щелепи різної локалізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є фрагментом планової науково-дослідної роботи кафедри ортопедичної стоматології Буковинського державного медичного університету МОЗ України на тему: «Мультидисциплінарний підхід до діагностики, лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань зі збереженням регенеративних властивостей тканин і відновлення протетичних властивостей анатомічних структур у мешканців Північної Буковини» (№ держреєстрації 0116U002929). Дисертантка є безпосереднім виконавцем окремих фрагментів даної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Дисертаційна робота виконана на високому науково-методичному рівні. Усі положення та висновки, наведені у дисертації, базуються на достатньому обсягу клінічних досліджень. Зокрема, обстежено 164 пацієнтів, які перенесли переломи нижньої щелепи різної локалізації від 6 місяців до 2 років, із застосуванням сучасних методик та метрологічно повіреної апаратури. Дослідження проводили згідно з прийнятими правилами безпеки обстежених, правами та канонами людської гідності, морально-етичними нормами.

Завдання наукової роботи повністю відповідають поставленій меті. Обраний комплекс методів дослідження забезпечив одержання великого обсягу даних, які були ретельно опрацьовані та проаналізовані статистично. Варто зазначити, що статистично обробку проведено за допомогою сучасного програмного забезпечення із застосуванням адекватних методик аналізу, що відповідають типу та розподілу даних, кількості та взаємозалежності вибірок. Тому вірогідність отриманих результатів не викликає сумніву.

Основні положення дисертації відповідають поставленій меті та завданням дослідження, належно обґрунтовані та порівняні з сучасними дослідженнями, представленими у науковій літературі. Висновки та практичні рекомендації сформульовані чітко і лаконічно та повністю ґрунтуються на одержаних результатах.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертантка уперше вивчила особливості рухів головок нижньої щелепи у пацієнтів з розладами СНЩС при травматичних ушкодженнях нижньої щелепи та діагностичну цінність електронної аксіографії в процесі реабілітації даного контингенту хворих. Також, уперше досліджені параметри ультразвукової діагностики СНЩС при переломах нижньої щелепи та з'ясовані ультразвукові особливості стану скронево-нижньощелепного комплексу залежно від місця локалізації перелому. Здобувачка доповнила та оновила закономірності та специфіку даних щодо електроміографічних показників *m.masseter* у осіб з дисфункцією СНЩС, довела ефективність її використання на прикладі хворих з травматичними ураженнями нижньої щелепи різної локалізації.

Запропонований алгоритм комплексного лікування дисфункції СНЩС, що спричинена переломами нижньої щелепи різної локалізації, містить нові схеми з використанням функціональних, фізіотерапевтичних і фармакологічних факторів.

Практичне значення одержаних результатів. Авторкою отримані результати вивчення частоти, клінічно-рентгенологічних особливостей стану СНЩС у пацієнтів з переломами щелеп різної локалізації, котрі можуть бути

використані при плануванні стоматологічної допомоги в стаціонарних і амбулаторно-поліклінічних умовах. Діагностично-функціональні дослідження за даними електронної аксіографії, електроміографії, УЗД дозволять підвищити якість оцінки ускладнень, що виникли, та впровадити своєчасне та якісне лікування.

Результати дисертаційної роботи широко впроваджено у навчальний та лікувальний процес лікувальних та навчальних закладів України

Апробація результатів дисертації. За результатами дисертації опубліковано 10 наукових праць: 5 – у наукових фахових виданнях рекомендованих ДАК МОН України; 3 – у закордонних виданнях (з них 2 статті входять до міжнародної наукометричної бази Scopus); 2 – у тезах конференцій та конгресів, отримано 1 патент України (№142262).

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі. У дисертаційній роботі не встановлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленого наукового дослідження. Текст є оригінальним, всі цитати коректно позначені та показані в списку літератури.

Оцінка структури, змісту та форми дисертації. Дисертаційна робота Скрипи Ольги Любомирівни має загальноприйнятну структуру і складається з анотації українською та англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел літератури та додатків. Робота викладена на 200 сторінках друкованого тексту, з яких основного – 144. Дисертацію ілюстровано 22 рисунками та 24 таблицями. Список використаних літературних джерел містить 285 бібліографічних посилань, з яких 234 – латиницею.

Першим елементом рукопису дисертації є «**Анотація**», викладена державною та англійською мовами. У ній автор стисло представила основні

результати дослідження, коротко узагальнила зміст роботи із зазначенням наукової новизни та практичної значущості. Анотацію завершує список публікацій за темою дисертації.

У **«Вступі»** на 5 сторінках обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано його мету, визначено предмет та об'єкт дослідження, підкреслено нові положення, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Для досягнення поставленої мети визначено конкретні завдання, наведено перелік методів дослідження. В даному розділі зазначено особистий внесок здобувачки, відомості про оприлюднення та апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Сучасні тенденції діагностики та лікування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба на тлі переломів нижньої щелепи різної локалізації» викладений на 26 сторінках комп'ютерного тексту та складається з трьох підрозділів. У першому підрозділі висвітлена клінічно – функціональна характеристика дисфункції скронево – нижньощелепного суглоба, в другому – проаналізовано сучасні аспекти етіології дисфункції СНЩС та методи її дослідження при переломах нижньої щелепи, а у третьому – наведено сучасні погляди на лікування та профілактику дисфункції СНЩС у хворих з переломами нижньої щелепи різної локалізації.

Підрозділи викладені чітко, послідовно, структуровано, літературною мовою, а відбір наукових джерел та їх аналіз свідчить про ґрунтовність та великий обсяг аналізу матеріалу.

У другому розділі **«Матеріали та методи дослідження»** на 22 сторінках описано детальний аналіз клінічної характеристики об'єкта дослідження, принцип формування груп дослідження, методику проведення досліджень та наведено алгоритм застосованих методів: клінічних, функціональних, статистичних. Розділ містить 4 підрозділи, доповнений 1 формулою, 7 рисунками та 3 таблицями.

Результати власних досліджень викладені у 3 розділах роботи.

У третьому розділі на 21 сторінці представлена характеристика поширеності клінічних особливостей скронево-нижньощелепних розладів у хворих з переломами щелеп різної локалізації. Розділ доповнено 4 рисунками та 6 таблицями. Авторка детально проаналізувала частоту та інтенсивність виникнення розладів скронево–нижньощелепного суглоба, спричинених переломами нижньої щелепи різної локалізації залежно від віку хворих, визначила превалювання певних функціональних розладів СНЩС, встановивши залежність від характеру зміщення і способу іммобілізації відламків нижньої щелепи. Дисертантка встановила комплекс клінічно-рентгенологічних розладів СНЩС в осіб з переломами нижньої щелепи різної локалізації з превалюванням симптомів асиметрії та розширенням суглобових щілин.

Четвертий розділ «Результати функціональних досліджень скронево-нижньощелепного суглоба у хворих з переломами нижньої щелепи різної локалізації» містить 3 підрозділи. Його викладено на 27 сторінках друкованого тексту, проілюстровано 9 таблицями та 5 рисунками, котрі ґрунтовно зображають його текстовий зміст. У цьому розділі детально висвітлено результати проведення електронної аксіографії котра, виявила серйозні функціональні порушення СНЩС у хворих з переломами щелеп різної локалізації, а саме: в осіб з локалізацією травматичних уражень у пришийковій ділянці та у межах вінцевого відростка. Проведення електроміографічних досліджень у хворих з переломами щелеп різної локалізації при дисфункції СНЩС дозволили проаналізувати зміни адаптаційних процесів жувальних м'язів, а також встановити залежність певних показників ЕМГ у відсотковому співвідношенні. Узагальнена оцінка проведених ультразвукових досліджень у даних хворих довела наявність серйозних змін при одно- та багатофункціональних розладах СНЩС, кількість осіб з якими значно перевищувала таких за нормативними даними.

Розділ 5 присвячений оцінці ефективності лікування хворих з дисфункцією скронево-нижньощелепного суглоба після переломів нижньої

щелепи. Складається з 3 підрозділів, викладений на 25 сторінках друкованого тексту. Розділ доповнено 6 таблицями та 6 рисунками. Дисертантка довела, що при застосуванні «Терафлекс Адванс» + суглобова шина «ТМІ» в поєднанні з пайлер-терапією (з попереднім нанесенням на аурікуломандибулярну ділянку гелю «Бішофіт Полтавський») при лікуванні хворих з дисфункцією СНЩС на тлі переломів нижньої щелепи, вдається отримати позитивні результати за даними клінічних досліджень, через 3–6 місяців після лікування, а саме: об'єктивізували збільшення кількості хворих з симетричним обличчям, з нормальною функцією відкривання рота, станом жувальних м'язів СНЩС та нормальним прикусом. На підставі проведених функціональних досліджень доведена адекватність запропонованого лікувального комплексу задля корекції дисфункції СНЩС у пацієнтів з переломами нижньої щелепи основної групи, що підкреслювалось більш вираженими позитивними змінами руху суглобових головок нижньої щелепи за даними аксіографії, кращими значеннями показників поверхневих ЕМГ *m. masseter* з урахуванням індексу відхилення функції скорочення жувальних м'язів та покращання параметрів ультразвукового дослідження.

Розділи 3, 4, 5 власних досліджень завершується проміжними висновками та посиланнями на літературні джерела у яких опубліковані результати дослідження.

Розділ «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» містить стислий виклад основних положень дисертації, узагальнює результати власних спостережень підбиває підсумки проведених клінічних та функціональних досліджень, аналізує ефективність застосування лікувального комплексу із ґрунтовним порівнянням власного фактичного матеріалу з результатами відомих досліджень.

Висновки та практичні рекомендації відповідають отриманим результатам, меті та завданням роботи. Результати дослідження викладені відповідно до порядку виконання поставлених завдань, мають переконливе обґрунтування їх теоретичної важливості та доцільності використання в

практичній медицині. Дисертаційна робота ілюстрована достатньою кількістю рисунків та таблиць, що вказує на відповідність роботи сучасним вимогам.

Наведений список літературних джерел оформлений відповідно додатку 3 Вимог до оформлення дисертації. Переважають джерела останніх 5 років. Список використаних джерел містить достатню кількість закордонних та вітчизняних літературних посилань.

Завершують наукову роботу **Додатки** до рукопису дисертаційного дослідження (3).

Зауваження до роботи:

На нашу думку, для полегшення сприйняття цитування літературних джерел у першому розділі доцільно було б подати посилання на авторів в порядку цитування.

Список опублікованих здобувачкою результатів власних досліджень доцільно подати не після кожного розділу, а тільки у Додатках до рукопису дисертаційного дослідження.

У тексті розділів зустрічаються деякі граматичні та стилістичні неточності, однак вони не зменшують значущості роботи у цілому.

Варто зазначити, що всі зауваження до роботи носять більш дискусійний, ніж принциповий характер та не знижують загального позитивного враження від проведеного наукового дослідження.

Окрім висловлених несуттєвих зауважень та рекомендацій є ще кілька дискусійних запитань, а саме:

1. Поясніть доцільність визначення індексу Ферраріо?
2. Чому ви обрали препарат «Терафлексдванс»? Які його основні властивості?
3. За якими критеріями оцінювалась ефективність проведеного Вами лікування дисфункції СНЩС?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційне дослідження на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» Скрипи Ольги

Любомирівни на тему: «Морфофункціональне обґрунтування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба при переломах нижньої щелепи» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, яка вирішує актуальне наукове завдання: підвищення ефективності діагностики та удосконалення методів лікування скронево-нижньощелепних розладів у хворих з переломами нижньої щелепи різної локалізації.

За актуальністю теми, методичним рівнем виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою опублікування результатів дисертації, а також оригінальністю текстових даних (відсутністю порушення академічної доброчесності) робота СКРИПИ Ольги Любомирівни «Морфофункціональне обґрунтування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба при переломах нижньої щелепи» відповідає «Вимогам до рівня кваліфікаційної наукової роботи» Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221-Стоматологія (галузь знань 22-Охорона здоров'я).

Офіційний опонент

Професор кафедри хірургічної стоматології,
імплантології та пародонтології
Дніпровського державного
медичного університету
доктор медичних наук, професор

Олександр ГУДАР'ЯН

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ІТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: Гудар'ян Олександр Олександрович 2776413556;
Належність до Юридичної особи: ;
Код юридичної особи в ЄДР: 2776413556;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 3ED5083160DBC59B040000006E861000E1169700;
Видавець кваліфікованого сертифіката: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг;
Тип носія особистого ключа: Захищений;
Тип підпису: Кваліфікований;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису: 13:53 14.09.2022;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для даних від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)

1408542434307934

